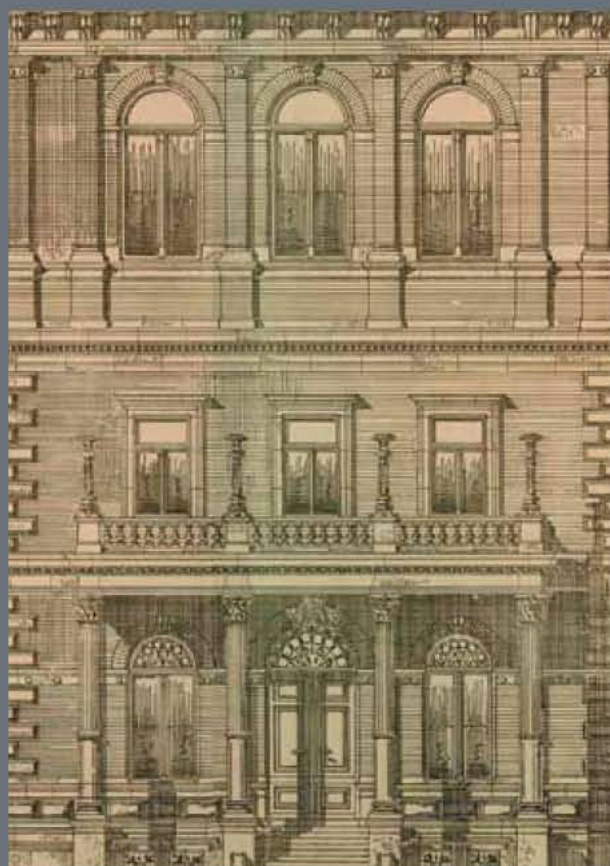

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

MILAN MOGUŠ

1927. – 2017.

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 221

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 221
ISBN 978-953-347-259-1 ISSN 1330-0865 (Tisak)
DOI: 10.21857/y26kec35g9 ISSN 2670-9988 (Online)

Uredio
Akademik AUGUST KOVAČEC

RAZRED ZA FILOLOŠKE ZNANOSTI

MILAN MOGUŠ
1927. – 2017.

Milan Mayer

RAZRED ZA FILOLOŠKE ZNANOSTI

SPOMENICA

posvećena preminulom

AKADEMIKU MILANU MOGUŠU

redovitom članu

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

(Senj, 25. travnja 1927. – Zagreb, 19. studenoga 2017.)

KOMEMORATIVNA SJEDNICA

održana je 26. studenoga 2018.

u Velikoj sjedničkoj dvorani Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Na sjednici su govorili:

Akademik Zvonko Kusić, predsjednik HAZU

Akademik August Kovačec, razredni tajnik

Prof. dr. sc. Mira Menac-Mihalić, članica suradnica HAZU

Prof. dr. sc. Silvana Vranić, članica suradnica HAZU

Prof. dr. sc. Anđela Frančić, članica suradnica HAZU

Bibliografiju akademika Milana Moguša

provjerile su i dopunile dr. sc. Ivana Filipović Petrović i dr. sc. Bojana Schubert

Akademik ZVONKO KUSIĆ,
predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

AKADEMIK MILAN MOGUŠ

Poštovana obitelji Moguš, poštovane akademkinje i akademici!

Pripala mi je dužnost oprostiti se danas od akademika Milana Moguša, svog prethodnika na dužnosti predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Milan Moguš rodio se 25. travnja 1927. u Senju, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Nakon mature 1948. upisao je Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (grupa za narodni jezik i književnost), gdje su mu profesori bili slavni hrvatski jezikoslovci Stjepan Ivšić, Ljudevit Jonke, Mate Hraste, Petar Skok i Josip Hamm. Diplomirao je 1953. Iste je godine izabran za asistenta u Akademijinu Institutu za jezik, a 1956. prelazi na Filozofski fakultet kao asistent profesora Mate Hraste. Od 1961. do 1963. bio je lektor hrvatskog jezika na Sveučilištu u Varšavi. Doktorat filoloških znanosti stekao je 1962. u Zagrebu. Godine 1964. izabran je za docenta, 1969. za izvanrednog profesora, a 1975. za redovitog sveučilišnog profesora. Od 1965. do umirovljenja 1992. bio je šef Katedre za dijalektologiju i povijest hrvatskog jezika; od 1970. do 1972. prodekan Filozofskog fakulteta, gdje je od 1976. predavao i na poslijediplomskom studiju lingvistike, a od 1979. do 1985. bio je voditelj tog studija; od 1983. do 1992. bio je predstojnik Zavoda za lingvistiku Filozofskog fakulteta. Školske godine 1969./70. i 1973./74. predavao je kao gostujući profesor na Sveučilištu u Kölnu, a 1987./88. na Sveučilištu u Mannheimu. Kao profesor dijalektologije i povijesti hrvatskog jezika predavao je niz godina na Filološkom fakultetu u Osijeku i na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Akademik Milan Moguš bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti punih 40 godina: 1977. izabran je za izvanrednog, a 1986. za

redovitog člana. Vodeće dužnosti u Akademiji obnašao je 25 godina: od 1985. do 1991. bio je tajnik Razreda za filološke znanosti, a od 1991. do 1997., u vrijeme predsjednika akademika Ivana Supeka, bio je glavni tajnik HAZU. Od 1998. do 2003., u vrijeme predsjednika akademika Ive Padovana, bio je potpredsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a od 1. siječnja 2004. do 31. prosinca 2010. predsjednik, 16. u nizu od osnutka Akademije. U vrijeme predsjedničkog mandata akademika Milana Moguša osnovane su četiri Akademijine znanstvenoistraživačke jedinice: u Bjelovaru (2005.), Vukovaru (2008.) i Požegi (2009.) te Antropološki centar u Dubrovniku (2008.), a 2009. Akademija je preselila svoju Knjižnicu u novouređenu zgradu bivšeg Kemijskog instituta na Strossmayerovu trgu.

Od 2001. do smrti akademik Moguš bio je voditelj Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU te predsjednik Odbora za leksikografiju, član Odbora za dijalektologiju i Odbora za onomastiku. Bio je dugogodišnji voditelj projekta *Istraživanja hrvatskih dijalekata* i pod njegovim vodstvom objavljen je niz dijalektoloških izdanja – monografija, znanstvenih rasprava i članaka. Od 2011. vodio je projekt *Benešićev Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića* koji je dosad izašao u 14 svezaka.

Akademik Moguš objavio je 274 publikacije, među kojima 21 knjigu te 208 članaka i rasprava. U doba Hrvatskog proljeća 1971., zajedno s akademikom Stjepanom Babićem i pokojnim akademikom Božidarom Finkom, izradio je *Hrvatski pravopis*, koji je zbog političkih razloga nakon tiska bio uništen te je 1972. ponovno tiskan u Londonu, zbog čega je u povijest ušao pod nazivom *Londonac*. U cijelosti je *Hrvatski pravopis* prvi put tiskan tek 1990., nakon čega je doživio više izdanja.

Za povijest hrvatskog jezika nezaobilazno djelo akademika Moguša jest *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika* (1971.) i njegovo dopunjeno i prošireno izdanje *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika* (2010.). Bio je suautor velike gramatike *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (1991.), a svoje rezultate bavljenja pisanom poviješću hrvatskog jezika zaokružio je 1993. u knjizi *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, objavljenj u tri hrvatska, jednom engleskom i jednom njemačkom izdanju.

Velik doprinos akademik Moguš dao je hrvatskoj dijalektologiji, posebno istraživanju čakavskog narječja, čime je pridonio sagledavanju čakavskog sustava kao cjeline i kao autohtonoga narječja. Doktorirao je s temom o senjskom govoru, a objavio je i monografiju *Čakavsko narječje* (1977.) te niz radova u kojima proučava jezik umjetničke dijalektalne poezije. Važan dio rada akademika Moguša bila je leksikografija: objavio je *Senjski rječnik* (2002.) sa 6.000 natuknica te još devet rječnika, među kojima se, uz navedeni *Benešićev Rječnik*, izdvaja *Hrvatski čestotni rječnik* (1999.), prvi hrvatski rječnik koji riječi donosi poredane prema čistoći korištenja, te prvi *Poljsko-hrvatski rječnik* (2002., s Nedom Pintarić), koji sadrži oko 100.000 natuknica. Objavio je i *Rječnik Marulićeve Judite*, kao rezultat dugogodišnjeg bavljenja Marulićevim djelom, *Cesarićev Rječnik*, prvi hrvatski rječnik posvećen opusu jednog književnika, te *Mažuranićev Rječnik* i *Rječnik Bugarkinja Silvija Strahimira Kranjčevića*.

Akademik Moguš bio je među prvim hrvatskim lingvistima koji je pridonio uvođenju uporabe računala u humanističke znanosti te je računalnom obradom teksta proširio načine proučavanja jezičnih i književnih spomenika.

Za svoj rad akademik Milan Moguš dobio je niz domaćih i stranih odlikovanja i priznanja. Bio je, među ostalim, počasni doktor Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 1998. dobio je Državnu nagradu za znanost za životno djelo, 1996. odlikovan je za znanstveni rad Ordenom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića, 2007. Redom kneza Branimira s ogrlicom za osobite zasluge stečene promicanjem međunarodnog položaja i ugleda Hrvatske i njezina odnosa s drugim državama, 2009. Redom Ante Starčevića za doprinos održanju i razvitku hrvatske državotvorne ideje, uspostavom i izgradnjom suverene hrvatske države, a 2017. i Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom, za osobite zasluge i dugogodišnje sveukupno znanstveno, kulturno i javno djelovanje u Hrvatskoj i u svijetu, u prigodi 90. obljetnice života. Od 2004. bio je počasni građanin svog rodnog Senja.

Od 1998. do 2002. bio je predsjednik Hrvatskog povjerenstva za UNESCO.

Kao predsjednik, akademik Milan Moguš pridonio je pozicioniranju Hrvatske akademije kao stabilne i pouzdane referentne institucije koja je glas razuma i mudrosti. Imao je velik utjecaj na sve nas koji smo ga naslijedili i bez njega bi Hrvatska akademija drugačije izgledala.

Bio je jako vezan uz rodni Senj, a također je isticao svoje ličko porijeklo, otkuda možda proizlazi i njegova odlučnost i čvrstina karaktera, upornost i dosljednost, njegovo domoljublje.

U svom radu nikad nije težio samoisticanju. Bio je čvrsta karaktera, uporan, savjestan, pouzdan, marljiv, mudar, razložan, temeljit, smiren, staložen, sistematičan, discipliniran, društven i hrabar.

Znao je često reći: Temelji su čvršći što se manje vide.

Bio je jedan od najutjecajnijih hrvatskih filologa te je ostavio duboki trag u hrvatskoj kulturi

Ostat će zabilježen po predanom znanstvenom doprinosu hrvatskom jezičnom i kulturnom identitetu.

Akademik Milan Moguš bio je jedan od onih koji su čuvali i gradili hrvatski identitet, stoga je zadužio i Hrvatsku akademiju i hrvatsku znanost i hrvatski narod, na čemu mu vječna slava i hvala.

Akademik AUGUST KOVAČEC,
tajnik Razreda za filološke znanosti HAZU

AKADEMIK MILAN MOGUŠ

(Senj, 25. travnja 1927. – Zagreb, 19. studenoga 2017.)

Okupili smo se danas kako bismo se prisjetili jednoga od najuglednijih članova naše akademske zajednice i, posebno, istaknutoga dugogodišnjega člana naše Akademije akademika Milana Moguša, koji nas je u svojoj 91. godini napustio prije nešto više od godinu dana, 19. studenoga 2017. Od akademika Moguša oprostili smo se uz njegov odar 23. studenoga prošle godine. Okupili smo se danas kako bismo još jednom odali počast i izrazili zahvalnost jednomu od najznačajnijih kroatista, dijalektologu, povjesničaru hrvatskoga jezika, polonistu i leksikografu. Kao dugogodišnji profesor Filozofskoga fakulteta odgojio je nekoliko naraštaja hrvatskih lingvista, posebno kroatista, a do posljednjih dana života bio je djelatna i produktivan na različitim područjima kroatistike, posebno u leksikografiji. Danas se s tugom i s ponosom prisjećamo njegova iznimnog prinosa filologiji i lingvistici, njegova plodnoga pedagoškoga rada te njegove dugogodišnje aktivnosti u različitim tijelima i u vodstvu Hrvatske akademije, kojoj je u dva mandata bio predsjednikom.

Ovdje ćemo istaknuti samo nekoliko najvažnijih činjenica iz njegova života i rada.

Istaknuti hrvatski lingvist i filolog akademik Milan Moguš rodio se u Senju 25. travnja 1927. U rodnom je gradu proveo djetinjstvo i mladost te je ondje završio osnovnu školu i gimnaziju. Zbog poratnih okolnosti, na studij (jugoslavenskih) jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisao se akademske godine 1948. – 1949. i diplomirao godine 1953. Već za studentskih dana isticao se posebnim zanimanjem za jezična pitanja te upornošću i uspješnošću u studiju pa je, odmah nakon diplome, kao izvrstan student bio izabran za asistenta u Akademijinu In-

stitutu za jezik. Među ostalim, ondje je radio i s poznatim lingvistom i dijalektologom Blažem Jurišićem, autorom jednoga od prvih opsežnijih rječnika jednoga čakavskoga govora, te s romanistom, onomastičarom i leksikografom Valentinom Putancem.

Godine 1956. prešao je kao asistent na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, na Katedru za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika koju je vodio njegov profesor i mentor akademik Mate Hraste. Od godine 1961. do 1963. bio je lektor hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Varšavi, a to mu je omogućilo da se sustavno uvede u polonistiku. Doktorirao je godine 1962. na Sveučilištu u Zagrebu obranivši disertaciju *Današnji senjski govor*, a pitanjima senjskoga govora u svojim će se radovima vraćati tijekom cijeloga svojega radnoga vijeka. Od godine 1964. do godine 1975. bio je na Filozofskom fakultetu biran u zvanja od docenta do redovitoga sveučilišnoga profesora, a od godine 1965. do umirovljenja 1992. bio je predstojnik Katedre za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika. Među ostalim, akademske godine 1970./1971. i 1971./1972. obavljao je dužnost prodekana Filozofskoga fakulteta. Od godine 1976. predavao je na poslijediplomskom studiju lingvistike, a od 1979. do 1985. godine bio je i voditelj toga poslijediplomskoga studija na Filozofskom fakultetu. Od godine 1983. do 1992. bio je predstojnik Zavoda za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u kojem je vodio nekoliko važnih istraživačkih projekata, među kojima posebno treba istaknuti projekt *Proučavanje hrvatskoga književnoga jezika*. U Zavodu za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti do smrti je vodio znanstveni projekt *Istraživanje hrvatskih dijalekata*, a od 2011. do kraja života bio je i voditelj Zavoda za lingvistička istraživanja.

Niz godina predavao je također na sveučilištima u Rijeci i u Osijeku. Kao gostujući profesor predavao je na nekoliko inozemnih sveučilišta, sudjelovao je na mnogobrojnim znanstvenim lingvističkim skupovima i kongresima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Bio je dugogodišnji član Međunarodnoga komiteta za onomastičke znanosti u Leuvenu/Louvainu, član Međunarodnoga komiteta za fonetiku i fonologiju slavenskih jezika u Moskvi i predsjednik Međuakademijskoga odbora za onomastiku

(Zagreb). Godine 1997. bio je izabran za člana Centralnoeuropske akademije znanosti i umjetnosti (*Central European Academy of Science and Art*), a od 1998. do 2002. bio je predsjednik *Hrvatskoga povjerenstva za UNESCO*.

Prisjećamo se danas jednoga od najznačajnijih i najutjecajnijih predstavnika hrvatske znanosti, posebno filološke znanosti, koji je od 1986. bio redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, tijekom četvrt stoljeća u njoj je obavljao najviše rukovodeće dužnosti, pa je, među ostalim, u dva mandata (od 2004. do 2010.) bio i njezin predsjednik.

Uz niz studija i članaka, ponajprije o hrvatskim dijalektima i o povijesti hrvatskoga jezika (više od 270 u 60-ak domaćih i inozemnih časopisa), objavio je s toga i sa srodnih područja i niz knjiga. Ako navedemo samo neke od njih, treba istaknuti da knjiga *Današnji senjski govor*, 1966., donosi cjelovit opis toga govora prema strukturalističkim načelima i metodama opisa. Knjiga *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*, 1971., prva je sinteza takve vrsti za hrvatski jezik izvedena prema načelima strukturalne dijakronijske fonologije. Velika je kritička sinteza i njegova knjiga *Čakavsko narječje*, 1977. Važnost znanstvenika Antuna Mažuranića za razvitak humanističkih znanosti u Hrvatskoj i za hrvatsku kulturu svestrano je osvijetlio u knjizi *Antun Mažuranić*, 1978. Knjiga *Križanićeva hrvatska gramatika*, 1984., proučava Križanićev gramatički i jezikoslovni rad u širokom povijesnom kontekstu. Cjelovit kritički pregled razvitka književnoga jezika dao je u knjizi *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, 1999. Svakako treba posebno spomenuti i leksikografski rad akademika Moguš, a ovdje ćemo izdvojiti samo *Rječnik Marulićeve Judite*, 2001., i *Senjski rječnik*, 2002.

Jednako je važan za hrvatsku filologiju bio i njegov suatorski rad na nekoliko drugih knjiga, kao što su npr. *Zakon trsatski*, 1990.; *Hrvatski jezik u Hrvatskom saboru*, 1991., *Čestotni rječnik hrvatskoga jezika*, 1999., obnavljanje *Poljsko-hrvatskog rječnika*, 2002., i dr. No najpoznatija je od tih knjiga *Hrvatski pravopis*, (London) 1972., (Zagreb) 1992., tzv. Londonac, napisan u suradnji sa Stjepanom Babićem i Božidarom Finkom, koji je na stanovit način obilježio burnu jezičnu i političku povijest Hrvatske s početka 1970-ih.

Akademik Milan Moguš bio je urednik i član uredništava različitih jezikoslovnih časopisa i publikacija, a uredio je i za tisak priredio, sam ili u suradnji, mnogobrojna izdanja, npr. kritičko izdanje *Judite* Marka Marulića, kritičko izdanje *Naslidovanja* Marka Marulića, izdanje *Ivan Mažuranić: Smrt Smail-age Čengića*, 2001., *Senjski glagoljski misal*, 1988., i dr.

Kao jedan od prvih i najaktivnijih suradnika Zagrebačkoga lingvističkoga kruga (od 1956.) i osobno je znatno pridonio sustavnoj metodološkoj obnovi hrvatske lingvistike i njezinu uključivanju u moderne europske i svjetske tijekove, posebno u primjeni strukturalističkih metoda u opisu jezika..

Na polju hrvatskoga jezikoslovlja posebno treba istaknuti da je akademik Moguš – uz prof. Bulcsúa Lászlóa i akad. Željka Bujasa – bio jedan od pionira u primjeni računala i računalne tehnologije u obradbi hrvatskoga jezika, posebice starih hrvatskih tekstova, i to već od 1960-ih. Tako je sam ili u suautorstvu priredio 4 računalne konkordancije djela starijih hrvatskih pisaca te surađivao na više rječnika. Njegovim zalaganjem ponovno je (od 2011.) pokrenuto priređivanje i izdavanje Benešićeva *Rječnika hrvatskoga književnog jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, a akademik Moguš mu je od 2011. bio i jedan od urednika. U suranji s mlađim kolegama priredio je rječnike četiriju knjiga Kranjčevićevih pjesama i proznih tekstova, od kojih je do sada tiskana jedna, te *Rječnik Ivana Mažuranića*.

Kao istaknuti i vrlo djelatni mladi znanstvenik godine 1977. bio je izabran za izvanrednoga, a 1986. godine za redovitoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (tada JAZU). Od godine 1985. do 1991. obavljao je dužnost tajnika Akademijina Razreda za filološke znanosti, od 1991. do 1997. bio je glavni tajnik Akademije, od 1998. do 2003. obavljao je dužnost njezina potpredsjednika, a od 1. siječnja 2004. godine do kraja 2010. dužnost predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Za njegov rad akademiku Mogušu dodijeljena su mnogobrojna priznanja, nagrade i odličja. Osim hrvatskih odličja, odlikovala ga je, među ostalim, Republika Poljska *Časničkim križem za zasluge* (*Krzyż Oficerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej*) (1998.) te Slovačka akademija znanosti *Zlatnom medaljom Ljudovita Štura* (1998.). Nakon ove sjednice

koju održavamo u spomen na akademika Milana Moguša, njegovoj obitelji bit će predano i posljednje odličje koje mu je još za njegova života dodijelila predsjednica Republike, a nije mu osobno moglo biti predano.

Prisjećamo se danas s tugom i s ponosom akademika Milana Moguša, čovjeka koji je odgojio naraštaje mlađih jezikoslovaca, lingvista koji je obilježio razdoblje u kojem je djelovao i ostavio smjernice za budući razvitak hrvatskoga jezikoslovlja, prisjećamo se javnoga djelatnika u znanosti koji je obilježio cijelo jedno razdoblje u razvitku Hrvatske akademije i uopće akademske zajednice.

Hvala mu na svemu što nam je namro u nasljeđe, a njegova djela neprestano će nam uspomenu na njega, akademika Milana Moguša, činiti živom i jasnom.

MILAN MOGUŠ – DIJALEKTOLOG

Poštovana obitelji, cijenjeni skupe!

Akademik Milan Moguš tijekom svoje karijere velike je znanstvene doprinose ostvario u više jezikoslovnih disciplina. Među najznačajnijim su oni s područja hrvatske dijalektologije.

Hrvatska dijalektologija ima dugu tradiciju. Prvi rad iz čakavske dijalektologije nastao je u drugoj polovici 17. stoljeća, kada je Juraj Križanić u svojoj gramatici *Gramatično iskazanje ob ruskom jeziku* usporedio čakavske i ruske karakteristike koje su se razlikovale od štokavskih. 1843. Antun Mažuranić, pišući o Vinodolskom zakonu, opisao je glavne fonološke i morfološke karakteristike tadašnjega čakavskoga, vinodolskoga govora, a 1860. usporedio je čakavsku, štokavsku i rusku akcentuaciju. Slijedili su radovi mnogih autora, u kojima su opisani govori na jednoj ili na nekoliko jezičnih razina. Prvu monografiju posvećenu cijelom čakavskom narječju objavio je akademik Moguš 1977. Njegovo *Čakavsko narječje* za čakavsku je dijalektologiju nezaobilazno. Iz te su knjige učile brojne generacije dijalektologa i studenata. U njoj je akademik Moguš pregledno i jasno iznio gotovo sve dotadašnje relevantne spoznaje o čakavskom narečju te argumentirano pobio neka od dotada prihvaćenih mišljenja i riješio niz problema vezanih za čakavsku fonologiju te tako sastavio vrijednu sintezu. Temeljito opisujući čakavsko narječje, pridonio je sagledavanju čakavštine kao cjeline, kao autohtonoga narječja.

U radu *Karta čakavskog narječja* (1981.) Milan Moguš i Božidar Finka donijeli su značajnu novinu: izrađena karta pokazala je dokle dopiru čakavski elementi, čime se na istom području elementi drugih narječja ne

isključuju. Prema osam kriterija koje su smatrali bitnima (zamjenica *ča* ili *zač*, akcentuacija (troakcenatski sustav, staro mjesto akcenta, stari akcenatski inventar u pomaku), refleksi jata (ikavsko-ekavski, dosljedna poraba ekavizama, ikavizama ili jekavizama), čakavski izgovor fonema *t*, prijelaz *ç > a* iza *j*, *č*, *ž*, prijelaz *d' > j*, uporaba oblika *bin-biš-bimo-bite*, izostanak afrikate *ž*), dosljedno su odredili pripadnost pojedinoga govora čakavsko-me narječju te stupanj <čakavnosti> svakoga od 350 mjesnih govora unesenih na kartu. Karta čakavskoga narječja golem je doprinos lingvističkoj geografiji i dijalektološkoj teoriji.

Akademik Moguš odbacio je teze dotadašnjih akcentologa koji su kao osnovni kriterij uzimali broj slogova i odredio nove kriterije za određivanje akcenatskih tipova. Kao vrstan akcentolog u raspravi *O jedinstvu čakavske akcentuacije*, određujući kriterije za razgraničavanje čakavskoga narječja, dokazao je strukturno jedinstvo čakavskoga naglasnoga sustava, unatoč razlikama koje se pojavljaju. Pokazao je da čakavski govori, uza sve inovacije, ostaju vezani uz stari tronaglasni sustav. Kad se inovacije pojavljuju, one pokazuju zakonitosti: ako se promijeni narav akcenta, ostaje staro mjesto; ako se promijeni mjesto, ostaje stari akcenatski inventar. Unošnje reda u određivanje akcenatskih tipova u dijalektologiji bilo je prijeko potrebno jer su dotada postojala neprecizna određenja u kojima su se izjednačavali govori samo zato što su imali isti broj akcenata. Terminološki je bilo neodređeno na što se odnosi pojam „stara akcentuacija“ – na mjesto akcenta ili na njihov broj. Akademik Moguš unio je čvrste kriterije po kojima se govori točno razlikuju, a klasifikaciju je utemeljio na spoznaji da su u akcenatskom sustavu bitne tri činjenice: mjesto, broj i vrsta akcenta (*Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji*). Krenuvši od starohrvatskoga sustava kao od polazne točke, odredio je i definirao četiri akcenatska tipa (stari, stariji, noviji i novi).

U *Fonološkim kriterijima za određivanje čakavskog narječja* kao i u knjizi *Čakavsko narječje* uveo je strukturalistička načela. Uzimajući u obzir genetske i tipološke kriterije, zaključio je da su osnovni fonološki kriteriji za određivanje čakavskoga narječja:

- jaka vokalnost,
- dosljednosti ikavskoga, ekavskoga i jekavskoga izgovora, odnosno ikavsko-ekavska zakonitost,
- konzervativnost akcentuacije koja se očituje u čuvanju staroga akcenatskoga mjesta i inventara te
- promjena nazalnoga vokala *ę* u *a* iza palatala.

U nizu znanstvenih radova obradio je opće dijalektološke teme (uz već navedeni *Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji* i u radu *Metode suvremene lingvistike u prikupljanju i obradi dijalektološkog materijala* i drugdje), u drugim je prikazao pojedinačne govore (*npr. Današnji senjski govor, Pogled na današnji jurjevački govor*), grupu govora ili dijalekt (u radovima *Izveštaj o ispitivanju čakavštine u Lici, Čakavština Opatijskog krasa, Akcenat glagola u ličkih čakavaca* i dr.).

Akademik Moguš u svojim je radovima jasno i argumentirano polemizirao s dijalektolozima i njihovim tezama. Tako je npr. pisao o tezama Aleksandra Belića o neautohtonosti niza pojava u senjskom govoru, o njihovu importu iz drugih sustava. Što se akcentuacije tiče, odbacio je Belićevo pitanje o tome jesu li senjski primjeri „jā, tī i sl. i stāri, māli, prāvi kao što ima posavska i južnočakavska akcentuacija ... uneseni sa strane, tj. od onih ikavskih dijalekata koji su dopirali i do Senja“ (*Belić: Iz srpskohrvatske akcentologije i dijalektologije, JF, XIX, Beograd 1952, 127*). Odbacio je tezu o importu i zaključio „da Senj ima čakavski akcenatski sistem i da se prema tome u osnovi podudara i sa sjevernim i sa južnim govorima ... Jedna od vrlo karakterističnih crta senjske akcentuacije ... jest težnja k uniformiranju, k unutrašnjim analogijama koje se isprepliću u svim pravcima. Ta težnja dovela je do toga da na primjer sva lica prezenta imaju uvijek isti akcenat pa prema *želīn-želīš* imamo *želīmo-želīte* ... da se prema *nøv-nõvo* govori i *nõva* ... Možda s gledišta »čistih« sistema sve to skupa znači deformaciju, ali deformaciju koja je preko svojih analogijskih težnji u najvećoj mjeri unutrašnje prirode.“ (*Današnji senjski govor, 53 i 54*).

Pokazao je „kako iste morfološke izoglose mogu otkriti jednake procese u različitim govorima, a ne samo i jedino utjecaj“ (*Današnji senjski*

govor, 60). Na morfološkom planu odbacio je Belićeve tvrdnje o tome da su primjeri kao *govòridu*, *plātidu*, *kûpljedu* štokavizmi u senjskom govoru i zaključuje „da je završetak *-du* preko glagola *dādu*, *grēdu* i sl. shvaćen kao karakteristika za 3. lice množine prezenta pa se počeo dodavati svim glagolima, a po uzoru na ostala lica u prezentu prodro je ovamo i nastavačni vokal. Analogijski prodori u 3. licu plurala prezenta sasvim su obični u mnogim našim govorima ... Da je na senjsku čakavštinu djelovalo štokavsko susjedstvo, onda bi se jamačno govorilo *oni nose*, ... odnosno *kradu* ... kako je uostalom u senjskom štokavskom zaleđu“ (*Današnji senjski govor*, 60).

Teze Pavla Ivića po kojima se čakavske osobitosti mogu svesti na „jednu leksemu“ pobio je tvrdnjom da „Pojava leksema *ča* nije ni slučajna ni osamljena u čakavskom narječju. Ona se uklapa u poznatu tendenciju što je zahvatila slavensku periferiju. Radi se naime o sudbini *ѣ* i *ь* (*Čakavsko narječje*, 20), o zamjeni nekim drugim vokalom ne samo u jakom nego i u slabom položaju. „Intenzitet ove pojave nije svugdje jednak. U zapadnim dijelovima južnoslavenskog područja slabi se *ѣ* i *ь* vokaliziraju kudikamo više.“ (*Čakavsko narječje*, 21/22). „Oblik zamjenice *ča* ide u opći tok čakavskog razvoja te potvrđuje individualnost ove dijalekatske formacije. Svako minoriziranje u tom pogledu, tj. prikazivanje oblika zamjenice *ča* kao nečega što se svodi na samo jedan leksem, ne odgovara istini jer je ista pojava svojstvena ... i drugim riječima. Uostalom, ovdje se zapravo ne radi o samoj zamjenici *ča* nego – kad se pogledaju primjeri *ča* prema *što*, *kade* ili *kadi* prema *gdje*, *malin* prema *mlin* ... – o *jakoj vokalnosti* kao o izrazito čakavskoj tendenciji“ (*Čakavsko narječje*, 21).

Akademik Moguš terenski je istraživao cijeli niz hrvatskih mjesnih govora. Popunio je, među ostalim, desetak Upitnika za *Hrvatski jezični atlas*.

Bavio se i problemima povijesne dijalektologije (npr. *O problemima naše povijesne dijalektologije*).

Objavio je niz radova u kojima proučava jezik umjetničke dijalektalne poezije (npr. *Pristup jeziku novijega čakavskog pjesništva*, *Napomene o Črnjinoj čakavštini*, *Je li Nazorova čakavska poezija kastavska?*, *Kom-*

ppjutorska obrada jezika Gervaisove čakavštine, Miloradićeve Jačke: primjer književnog jezika).

Akademik Moguš bio je među prvim hrvatskim lingvistima koji su pridonijeli uvođenju uporabe računala u humanističke znanosti. Kompjutorskom obradom teksta proširio je načine proučavanja jezičnih podataka, što je teorijski i u praksi primijenio i na dijalektologiju (*npr. O mogućnostima kompjutorske obrade dijalekatskih podataka, Kompjutorska obrada jezika Gervaisove čakavštine*).

Uredio je brojna izdanja znanstvenih i stručnih časopisa te drugih jezikoslovnih djela. Ovdje moram istaknuti da je dugo bio urednikom i članom uredništva *Hrvatskoga dijalektološkoga zbornika* Razreda za filološke znanosti HAZU.

Pod njegovim vodstvom, u sklopu njegova projekta *Istraživanja hrvatskih dijalekata* u Zavodu za lingvistička istraživanja HAZU, objavljene su mnoge vrijedne monografije, znanstvene rasprave i članci.

Njegova je dijalektološka aktivnost doživjela znatan odjek, pa se tako pozitivni osvrti na nju mogu naći u mnogim stranim (*npr. International Journal of Slavic Linguistics and Poetics iz Haga, Rocznik Slawistyczny iz Varšave i Krakova*) i domaćim časopisima te tisku (*npr. Zadarska ravija, Fluminensia, Čakavska rič, Dometi, Vjesnik, Slobodna Dalmacija, Školski vjesnik, Istra*). O njegovu dijalektološkom radu pisali su strani i domaći filolozi, kao naprimjer Ivona Sawicka, Zdzisław Wagner, Kenneth E. Naylor, Mate Šimundić, Radovan Vidović, Stjepko Težak, Stjepan Vukušić, Silvana Vranić.

Osim na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, predavao je na više domaćih i stranih učilišta poučavajući i obrazujući brojne generacije studenata i doktoranada. Svojom sustavnošću i sklonošću problematiziranju jezičnih pojava činio je svoju nastavu zanimljivom i mnoge je studente zainteresirao za dijalektologiju i potaknuo na bavljenje znanošću.

Osuverenio je dijalektologiju odbacujući objašnjavanja po kojima je ono što je u različitim sustavima isto ili slično moglo nastati isključivo utjecajima jednog sustava na drugi, pronašavši u nizu pojava dokaze o samostalnom razvoju svakoga od sustava. Njegova istraživanja, temeljena

na britkim razmišljanjima te logičnim zaključcima, bitno su pridonijela novom, modernijem gledanju i objašnjavanju problema u dijalektologiji.

Akademiku Milanu Mogušu, zaslužnom hrvatskom znanstveniku, poštovanom filologu, velikom dijalektologu, našem uglednom i dragom profesoru – velika hvala! Njegovi najbliži, prijatelji, suradnici, kolege i studenti nikada ga neće zaboraviti.

Neka mu je vječna slava i hvala!

SENJ U DJELIMA AKADEMIKA MILANA MOGUŠA

Naslov je ovoga priloga motiviran naslovom članka što ga je u časopisu *Pomorstvo* 1955. objavio veliki Senjanin akademik Milan Moguš o drugome velikom Senjaninu, hrvatskomu realistu Vjenceslavu Novaku povodom 50. godišnjice njegove smrti. Ne slučajno – danas se sjećamo dana kada nas je napustio akademik Milan Moguš, jedan od najboljih hrvatskih dijalektologa, povjesničara hrvatskoga jezika, pravopisaca, onomastičara, leksikografa... Sjećamo ga se istodobno kao marna terenskoga istraživača i važna teoretičara i sintetičara povijesti hrvatskoga književnoga jezika, povijesne fonologije i čakavologije, uvijek spremna tražiti ispod površine ne bi li našao odgovarajuća tumačenja nedovoljno analiziranih problema hrvatskoga jezikoslovlja.

No, kao što se dalo naslutiti u uvodnoj rečenici, danas, uz ostalo, valja podsjetiti i na neraskidivu vezu Senja i akademika Milana Moguša, koji je, i kada je odlazio iz rodnoga grada, uvijek promišljao o njegovim vrijednostima, njegovoj spomeničkoj baštini i ljudima koji su Senj promovirali svojim djelima. No, u prvom je redu kao povjesničar jezika i dijalektolog bio posvećen senjskomu govoru, bilo da ga je analizirao dijakronijski ili sinkronijski.

Stoga prvoj skupini tzv. „senjskih radova“ pripadaju radovi o Senjanima: jezikoslovcu Pavlu Vitezoviću, književnicima: Silviju Strahimiru Kranjčeviću i Vjenceslavu Novaku te Anti Glavičiću, uredniku *Senjskoga zbornika*, čiji je prvi svezak tiskan davne 1965. godine, a u kojemu je i najveći dio ovdje predstavljenih radova otisnut.

Pavla Vitezovića akademik Milan Moguš naziva Gajevim „direktnim pretečom“ (*Usponi, povremenik za književnost i kulturu*, 2, 1986., str. 47-48) jer je u predgovorima svojih djela (npr. u *Odiljenju sigetskom* govorio je o pisanju *Početka i temelja jezika slovinskoga*, a u *Priručniku* i djelu *Plorantis Croatiae saecula duo* najavio, nažalost, nesačuvani priručnik *De orthographia*), iznoseći svoje poglede na jezik i latiničku grafiju, zaključio da svaki glas treba bilježiti uvijek istim zasebnim znakom. Nadslovom označujući prednjotvrdonepčane konsonante, a podslovom neke stražnjotvrdonepčane glasove, upotrijebio je kao dijakritički znak i tildu za neke palatale. Time je, ističe Milan Moguš, neposredno baš P. R. Vitezović (a ne grafemski sustavi nekih slavenskih jezika) motivirao Ljudevita Gaja, koji je, odbacujući druge naslovne i podslovne znakove, upravo tildu usustavio u svojoj *Kratkoj osnovi horvatsko-slavenskoga pravopisa* iz 1830. Pozivajući se u članku „Pravopisz“ u *Danici* iz 1835. na Vitezovićevo monografemsko načelo, iznio je ipak drukčiju i mnogima prihvatljiviju koncepciju palatala: bez tildi, ali s kvačicom ili spojem osnovnoga konsonanta i j, kasnije zamijenjenog točkom.

U članku „Kranjčević i Senj“ akademik Milan Moguš naglašava da je pjesnik senjsku povijest, simbole, lokalitete koristio kao svehrvatske jer su za njega „uskoci, Senj i domovina (...) upravo nedjeljiva cjelina“ (*Republika*, XIV, 9, 1958., str. 2), a u članku „More u djelima Vjenceslava Novaka“ (*Pomorstvo*, 12, 1955., str. 464), iako priznaje da se Novakova djela teško mogu usporediti s velikanima realizma hrvatske književnosti, nalazi da je Vjenceslav Novak najiskreniji i uvijek nov kada piše o moru u svim njegovim varijacijama.

Važnost Ante Glavičića za Senj osim u članku „Senjski zbornik Ante Glavičića“ (*Senjski zbornik*, 40, 2013., str. 13-18), istaknuta je i u ranijem radu „Između Mainza i Senja“ (*Senjski zbornik*, 35, 2008., str. 5-10). Taj je članak kratka sinteza hrvatskoga tiskarstva posvećena važnosti Senja u razvoju te djelatnosti, a objavljen je 2008. o 500. godišnjici završetka rada senjske tiskare. U njemu autor podsjeća na početke tiskarstva, od hrvatskih latinista Nikole Modruškog i Jurja Šižgorića, zadržavajući se dulje na prvoj hrvatskoj knjizi, tiskanoj glagoljicom, *Misalu po zakonu rimskoga*

dvora iz 1483. Iznosi pretpostavke i argumente za tezu o mjestu tiskanja *Misala* i značajke otiska i njegovu važnost, uz ostalo i za ravnopravnost jezika kojim je pisan, jer riječ je o prvom hrvatskom misalu koji nije otisnut latinskim jezikom, a na određeni se način nastavlja na uporabu glagoljice u liturgiji zahvaljujući odobrenju što ga je 1248. papa Inocent IV. otpisao senjskomu biskupu Filipu. U članku je o *Senjskom zborniku* akademik Milan Moguš analizirao ulogu arheologa Ante Glavičića u određivanju koncepcije toga zbornika, područja koja će pokrivati: arheologije, povijesti, geografije, etnologije, književnosti, kulture grada Senja i okolice, ali i u značenju grada Senja i senjske biskupije za hrvatski glagolizam i hrvatsko tiskarstvo.

Drugi dio „senjskih“ radova povijesnojezični je i dijalektološki. Velika je senjska tema akademika Milana Moguš *Senjski statut*, kojemu se vraćao u nekoliko članaka. U radu „Senjski statut – Ogledalo srednjovjekovnog Senja“ (*Forum*, 27, 56, prosinac 1988., str. 799-812) izdvaja sadržaj *Statuta* smatrajući ga dragocjenim prilogom proučavanju povijesti književnih stilizacija hrvatskoga jezika predstandardnoga razdoblja. U drugom je članku „Jezik prijevoda Senjskoga statuta“, indirektno dokazao da je rukopis Vuka Ručića iz 1701. prijepis prvoga hrvatskoga prijevoda *Statuta* (nastala prije 1640., odnosno godine kada je Senj drugi put dobio svoj statut, uz ostalo i zato što se u prijevodu spominje statut iz 1388.). Naime, akademik Milan Moguš analizirao je jezik toga prijevoda, ali prema originalu i vlastitoj transliteraciji Ručićeva rukopisa jer postojeću transliteraciju Mirka Zjačića nije držao vjerodostojnom. U tom je radu primijenio metodologiju povijesne dijalektologije, koju je on sâm u članku „O problemima naše povijesne dijalektologije“ (*Hrvatski dijalektološki zbornik*, 9, 1995., str. 11-23) zagovarao i ponudio rješenja nekih problema. Prema zapisu toponima odredio je da je predložak, odnosno hrvatski tekst, nastao uistinu znatno prije Ručićeva prijepisa. Jezik, pak, prema kriterijima za potvrđivanje čakavnosti jednoga govora, što ih je inaugurirao ili sintetizirao u hrvatskoj dijalektologiji, određuje čakavskim. Utvrđene su neke tipične čakavske značajke: zamjenica *ča* i oblici njome nastali, primjeri *čakavske nepreventivne vokalizacije*, promjena *dj > j*, ikavsko-ekavski refleks *jata*, morfološki

arhaizmi, ali i senjski lokalizmi. Ipak, zaključuje autor, tekst je književno stiliziran – riječ je o pisanom tekstu zakonika, pa je zbog toga zastupljeno i očekivano međudijalekatsko prožimanje.

Kapitalni su radovi akademika Milana Moguša posvećeni Senju, ali jednako temeljni i unutar njegova širega opusa, doktorska disertacija *Današnji senjski govor* iz 1962., koja je, unatoč neodobravanju njegova mentora prof. Mate Hraste da disertaciju objavi u *Senjskom zborniku*, 1966. ipak otisnuta u tom zborniku, i *Senjski rječnik*, objavljen u Senju i Zagrebu 2002., koji je dijelom izrastao iz te disertacije, ali i uvelike nadrastao u njoj objelodanjene leksikografske podatke.

U svojoj je doktorskoj disertaciji na temelju samostalno terenski prikupljenih primjera, slijedeći strukturalistička načela i primijenivši strukturalističku metodologiju, opisao fonološke (s izdvojenim naglasnim sustavom), morfološke i tvorbene značajke senjskoga govora te ukratko prikazao sintaktičke osobitosti govora Senjana funkcionalnog sredinom 20. st. Iako je senjski govor jasno određen dijelom srednjočakavskoga ili ikavsko-ekavskoga čakavskog dijalekta, a njegov naglasni sustav izuzetno arhaičnim čakavskim sustavom, kroz cijelu se ovu, dotad najmoderniju objavljenu monografiju unutar hrvatske dijalektologije, dijakronijski analizira i „mogućnost ili nemogućnost postojanja štokavskih elemenata u senjskoj čakavštini uopće, uz prikaz njihova postojanja u današnjem senjskom govoru“, kao što točno zaključuje Vesna Zečević (*Hrvatski dijalekti u kontaktu*, 2000., str. 177). Pritom akademik Milan Moguš potvrđuje „kako iste morfološke izoglose mogu otkriti jednake procese u različitim govorima, a ne samo i jedino utjecaj“ (str. 60) i nalazi, kao što zaključuje, „senjske specifikume“ (str. 58). Primjerice, u vokalizmu su ovjerena neka odstupanja od pravila Jakubinskoga i Meyera, inovacije u prijelazu jednogga akcenatskoga tipa u drugi, kao u pridjeva negdašnjega naglasnoga tipa *b* u tip *a*, u konsonantizmu su zabilježeni relikti negdašnjega čakavizma, a u morfologiji nastavak *-ov* u G jd. nekih imenica ž. r. preuzet iz istoga oblika imenica m. r. Različito od kasnijega učenja, kada značajke tumači u odnosu na druga dva narječja, u skladu s ondašnjim pristupom u literaturi, promatra ih u odnosu na hrvatski standardni jezik, odnosno, kako

piše, književni jezik (primjerice imenicu *vlas* koja je u senjskom govoru m. r.). Inovativan je njegov pristup naglasnim tipovima promjenjivih vrsta riječi. Osvrćući se na nedostatke dotadašnjih klasifikacija naglasnih tipova u hrvatskim organskim idiomima prema broju slogova, kriteriju preuzetom iz Daničićeve rasprave *Akcenti u imenica i pridjeva*, upozorava da je valjani kriterij jedino sâm naglasak, prema kojemu istomu naglasnomu tipu mogu pripadati i riječi s različitim brojem slogova, a uključeni su u taj tip prema podudarnoj vrsti i mjestu naglaska. Tako imenice i pridjeve (neodređenoga lika) dijeli u četiri tipa: one s istim naglaskom na istome mjestu, s različitim naglaskom na istome mjestu, imenice i pridjeve s različitim naglaskom na različitu mjestu i imenice i pridjeve s istim naglaskom na različitu mjestu, a svaki tip u podtipove. Glagole, uz nepravilne, klasificira u šest vrsta, a unutar su svake vrste glagolske podvrste i tipovi izdvojeni prema naglasnome mjestu i vrsti naglaska. Tako se u prvoj vrsti razlikuju glagoli s naglaskom na korijenu u svim glagolskim oblicima i glagoli s nestalnim mjestom naglaska; unutar druge, treće i pete vrste glagoli su s nepromijenjenim i glagoli s promjenjivim naglaskom, a unutar četvrte i šeste vrste glagoli s postojanim i oni s nepostojanim naglaskom. Iako naglasne tipove ne određuje prema praslavenskim, iz ovakva se prikaza likova može iščitati i pripadnost pojedinomu psl. tipu (npr. imenice tipa *nogǎ*, A jd. *nǫgu* pripadaju psl. tipu *c*). Takav pristup akademika Milana Mogušā uključuje među malobrojne akcentologe koji pomiču granice kroatističkih prikaza naglasnih sustava novim načelima utemeljenim na zaključcima donesenim nakon dugotrajnoga vlastita terenskoga istraživanja.

U opisu pojedinih vrsta riječi izdvaja i posebnosti, npr. određeni lik u N jd. svih triju rodova pridjeva u atributivnoj službi ili uporabu aorista samo u afektivnomu iskazu. Donosi i nekoliko napomena o nepromjenjivim riječima, a poglavlje o tvorbi riječi usmjereno je na najčešće sufikse u imenica i pridjeva, dok je glagolska tvorba uključena unutar morfologije. U napomenama o sintaksi uočava prodor štokavštine (npr. u primjerima *tri brata* u odnosu na *tri brati* u sjevernočakavskim govorima). Prije rječnika autor navodi da su u njemu odabrane određene natuknice jer „nose u sebi kakvu posebnu govornu karakteristiku da bi se to moglo vidjeti u

kontekstu“. Takav je pristup suprotan polazištu u njegovu *Senjskomu rječniku*, za koji u uvodu ističe da je nužno razlikovan jer je dijalektni, ali da su uključeni i likovi zajednički standardnomu jeziku. Na kraju su rasprave, s ciljem da se lakše uoče jezične mijene o kojima autor u disertaciji piše, dodani ogledi tadašnjega govora Senja i zapis govora iz senjskoga karnevalskoga lista *Metle i škavacere* iz 1929.

U raspravi *O navodnim štokavizmima u sjevernih čakavaca*, objavlje-
noj godinu dana nakon Akademikova doktorskoga rada i na temelju po-
dataka koje je iznio u disertaciji, autor, s namjerom da istakne izvornost
čakavskih značajki i odbaci tezu o njihovu importu, ponovno reagira na
Belićevo osporavanje (*Iz srpskohrvatske akcentologije i dijalektologije, Juž-
noslavenski filolog*, XIX, 1951. – 1952.) Ivšićeve teze o podudaranju poje-
dinih naglasnih značajki u hrvatskim govorima iznesene u radnji *Iz naše
akcentuacije i dijalekatske problematike (Zbornik radova Filozofskog fakul-
teta*, I, 1951). U svojoj je raspravi Aleksandar Belić obuhvatio i senjsku
akcentuaciju, ali i neke morfološke značajke senjskoga govora. Stoga aka-
demik Milan Moguš argumentirano, uspoređujući te značajke s podat-
cima ovjerenim u sjevernih i središnjih čakavaca te s povijesnom građom
(senjskim listinama), ali i stavljajući ih u suodnos sa štokavskim senjskim
zaleđem u kojem se ovjeravaju drukčije osobitosti (npr. u senjskom je go-
voru ujednačen nastavak *-du* u 3. l. jd. m. r. prezenta, dok su u govorima
senjskoga zaleđa nastavci neujednačeni), pobija Belićeve navode. Zaklju-
čuje da su primjeri poput nastavaka *-ov/-ev* u G mn. imenica, nastavka *-e* u
G jd., NA mn. imenica ž. r., ujednačeni nastavci na *-an* u DLI mn. imenica
ž. r. (pretežito *-in* u istim padežima imenica m. i. s. r.), nastavka *-u* u L jd.
imenica m. i. s. r., prijedloga *u* (< *vъ*), nastavka *-du* u 3. mn. prezenta, koje
A. Belić pripisuje utjecaju štokavštine, autohtone u čakavskim govorima,
pa i u sjevernim čakavskim, dakle i u senjskom govoru.

Akademik je Milan Moguš kao vrstan leksikograf surađivao na ne-
koliko dvojezičnih rječnika, a objavio je više jednojezičnih rječnika. Kao
voditelj započetoga, ali nažalost nedovršenoga projekta *Čakavski rječ-
nik*, i kao ponajbolji hrvatski dijalektolog, akademik Milan Moguš osje-
tio se pozvanim napisati rječnik senjskoga govora koji je trebao nastaviti

dobra leksikografska načela i metodologiju ranijih dijalektnih rječnika, ali i unaprijediti ih, pokazati put ka leksikografski potpunijemu opisu u dijalektnim rječnicima. Na to ga je motivirao ne samo zadatak započet pisanjem disertacije već zasigurno i poplava manje stručnih dijalektnih leksikografskih djela objavljenih 90-ih godina prošloga stoljeća. Budući da je odlučio unositi samo lekseme ovjerene u konkretnoj realizaciji koju je čuo i zabilježio, a ne sve one natuknice koje bi mogao potvrditi kao izvorni govornik senjskoga idioma, rječnik ne broji više od 6000 natuknica. Riječ je o istojezičnom rječniku, dijalektnom, pa time po prirodi i diferencijalnom, ali ne i rječniku koji je pisan s ciljem da se istaknu samo razlikovnosti senjskoga leksika. Uneseni su tadašnji suvremeni leksemi, nešto arhaičnih riječi, kao i riječi nastale pod utjecajem susjednih štokavskih elemenata (i obrnuto: one koje su rezultat senjskoga čakavskoga govora na štokavske ikavske bunjevačke govore doseljenog stanovništva Senja), ali i standarda. Uključen niz leksema stranoga podrijetla, uglavnom romanskoga i manje germanskoga, koji su i jedini u senjskom govoru, otkriva i senjske povijesne, kulturne i jezične dodire. Ovaj je rječnik težio prikazati senjski život u punini, a ne samo kroz neka semantička polja, pa je uz temeljni leksik (ljudsko tijelo i osobine, rodbinski odnosi, kućanstvo, religioznost...) zastupljen i leksik, za Senj važnih, područja ribarstva i pomorstva. U obradbi je autor slijedio suvremene leksikografske postupke, pa je stoga odredio i složene odnose među natuknicama, npr. homonime, a neke frazeme izdvojio je u natuknicama premda ih je češće unosio u egzemplifikacije. A upravo zahvaljujući funkcionalnim egzemplifikacijama, uz fonološke i morfološke značajke razvidne iz podrobnoga gramatičkoga opisa, mogu se analizirati i tvorbene, sintaktičke i semantičke osobitosti senjskoga govora. U prikazu toga rječnika u godini njegova objavljivanja, sada već davne 2002. napisano je da je „uzor ispod kriterija kojeg se u pisanju rječnika čakavskih govora više ne može ići“ (*Fluminensia*, 14, str. 102). Jasno je to potvrđeno u popisima literature kasnije izrađenih dijalektnih rječnika u kojima je istaknuto mjesto pripalo upravo ovom izuzetno važnom spomeniku govora Akademikova rodnooga grada, danas znatno izmijenjena u odnosu na onaj koji je opi-

sivao i za rječnik, kojim je zaokružio svoje dijalektološko bavljenje tim govorom, dugotrajno bilježio akademik Milan Moguš.

I zaključno: u svim se i ovdje skiciranim doprinosima njegovih radova posvećenih Senju akademik Milan Moguš potvrđuje kao neponovljiv primjer znanstvenoga promišljanja o mijenama svih razina i svih varijeteta hrvatskoga jezika, promišljanja koje je umnogome promijenilo tijekom znanstvenoga proučavanja unutar hrvatske filologije, u prvom redu povijesti hrvatskoga jezika i hrvatske dijalektologije, posebice čakavologije!

PRINOSI AKADEMIKA MILANA MOGUŠA PROUČAVANJU POVIJESTI HRVATSKOGA JEZIKA I HRVATSKE ONOMASTIKE

Akademik Milan Moguš u svojem dugom i plodonosnom znanstvenom radu, uz ostalo, bavio poviješću hrvatskoga jezika te hrvatskom onomastikom.

Prve članke iz povijesti hrvatskoga jezika objavio je u *Radovima Zavoda za slavensku filologiju* – u 9. broju toga časopisa 1967. izlaze mu dva rada: *Formiranje hrvatskosrpskog vokalizma te Gubljenje poluglasa kao uzrok nekim posljedicama u hrvatskosrpskom konsonantizmu*. Sintetizirajući spoznaje o razvoju hrvatskoga fonološkog sustava, u „proljećarskoj“ 1971. u izdanju Nakladnoga zavoda Matice hrvatske objavljuje *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*, knjigu nevelika opsega (100 stranica), ali važna sadržaja ocijenjenu kao „prvo strukturalistički koncipirano djelo o određenu cjelovitu segmentu hrvatskoga jezika“ koje je „preteča svim budućim interpretacijama genetskolingvističkih disciplina unutar hrvatskoga jezika. Njezin je teorijsko-metodološki koncept, odabran u ponudi teorija onodobne vodeće znanstvene misli, bio izrazito inovativan u odnosu na istrošene i anakrone mladogramatičarske koncepte, preživjele u ovdašnjoj sredini i do kasnih šezdesetih godina“¹. U njoj autor pregledno prikazuje povijest fonološkoga sustava, tj. mijene koje su se događale u vokalizmu, konsonantizmu i akcentuaciji od praslavenskoga preko starohrvatskoga do suvremenoga hrvatskoga (standardnog) jezika. Naziv jezika u naslo-

¹ Iva Lukežić. 2010. Nad knjigama Milana Moguša – o dijakronijskoj fonologiji hrvatskoga jezika. *Filologija*, 554, Zagreb, 165–177.

vu knjige (*hrvatski*, a ne *hrvatski ili srpski* – kako je u vremenima koja su uslijedila bilo „politički podobno“) bio je razlogom njezina ponovnog neizdavanja unatoč činjenici što je studentima hrvatskoga jezika bila neizostavnim udžbenikom te obveznom ispitnom literaturom.² Tek 39 godina poslije, 2010., Školska knjiga objavljuje njezino dopunjeno i prošireno izdanje (143 str.) naslovljeno *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. U usporedbi s knjigom *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*, *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika* nadograđena je autorovim novim promišljanjima i spoznajama o hrvatskoj fonologiji te spoznajama drugih kroatista i slavista o navedenoj problematici. Ta je knjiga i danas nezaobilazni priručnik u učenju i razumijevanju mijena koje su obilježile razvoj hrvatskoga fonološkog sustava.

Uz jezik je neraskidivo vezano i pismo, pa će i bilježenje hrvatskoga jezika hrvatskim pismima pretkazivo biti predmetom Moguševa interesa. Bio je vrstan poznavatelj svih triju hrvatskih pisama, a studijom *Latinica u Hrvata* (objavljenom 1969. u suautorstvu s Josipom Vončinom u *Radovima Zavoda za slavensku filologiju*) osvjetljava povijest toga hrvatskog pisma od 11. stoljeća osvrćući se na mnoge pokušaje sređivanja hrvatske latiničke grafije od Marka Marulića i Petra Hektorovića preko Šime Budinića, Rafaela Levakovića, Bartola Kašića, Rajmunda Đamanjića, Pavla Rittera Vitezovića i slavonskih pisaca 18. stoljeća do Ljudevita Gaja, Đure Daničića i Pere Budmanija.

Akademik Milan Moguš autor je opsežne studije *Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika*, početnoga poglavlja u prvoj od triju knjiga velike Akademijine gramatike, objavljenoj 1991. pod naslovom *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*.³ Obrazlažući uvršta-

² „Do drugoga izdanja nije došlo jer su se uskoro promijenile političke prilike, a ja tada nisam htio promijeniti (proširiti) ime jeziku“. Milan Moguš. 2010. Predgovor ovom izdanju. U: *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. Zagreb, Školska knjiga, 5.

³ Autorstvo ostalih dijelova prve knjige „nacrtā za gramatiku“ – fonetike, fonologije i morfologije „hrvatskoga književnog jezika“ – potpisuju Ivo Škarić, Dalibor Brozović, Slavko Pavešić, Stjepko Težak i Stjepan Babić.

vanje povijesnoga pregleda u gramatiku standardnoga jezika, Radoslav Katičić (jedan od recenzenata) u *Predgovoru* ističe: „Milan Moguš je napisao povijesni pregled, bez kakvoga ozbiljne gramatike ne može biti kad joj je predmet, kao što je hrvatski književni jezik, bitno određen ne samo uporabno nego upravo i povijesno, kada mu u osobinama ustrojstva svugdje prosijavaju povijesni slojevi pa se i njegova pojavnost samo tako može doista razumjeti. Stoga su bez toga pregleda i knjige o tvorbi i sintaksi ostajale nedorečene. Autor je izradio sintezu dosadašnjih rezultata, ali je u svoj prilog unio i sasvim novih pogleda i podataka“.⁴ Taj sintetski pregled akademik Moguš dvije godine poslije (1993.) proširuje te objavljuje zasebnu knjigu *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, u kojoj kroz sedam razdoblja – od *Plominskoga* i *Krčkoga natpisa* te *Valunske ploče* iz 11. stoljeća do 90-ih godina 20. stoljeća – osvjetljava bogatu povijest hrvatske pisane riječi pokazujući da je „hrvatski književni jezik u svojim temeljima trodijalektalan, ali je isto tako u svom povijesnom protegu neprestanim prožimanjem pojava različitosti izgrađivao svoje dublje jedinstvo“⁵. Posebnosti takva prožimanja i izgradnje toga jedinstva pokazao je Moguš na primjerima hrvatskih književnih tekstova. Knjiga je doživjela još dva izdanja na hrvatskome jeziku – 1995. i 2009. Godine 1995. tiskana je na engleskome jeziku (*A History of the Croatian Language: Toward a Common Standard*), a 2001. izlazi njezino njemačko izdanje (*Geschichte der kroatischen Literatursprache*).

Akademik se Moguš u brojnim radovima iz povijesti hrvatskoga jezika dotaknuo mnogih važnih osoba iz te povijesti i njihovih djela. Jedan od omiljenih pisaca, trajna inspiracija, bio mu je otac hrvatske književnosti

⁴ Radoslav Katičić. 1991. Predgovor. U: Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

⁵ Milan Moguš. 1991. *Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika*. U: Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus, 20.

Marko Marulić. Osim priređivanja izdanja njegovih djela te objavljivanja radova manjega opsega (npr. *O proučavanju Marulićeva jezika*, 1972.; *Kako su se Marulićeva djela našla u kompjutoru?*, 1975.; *O prijelazu -m u -n u Marulićevoj „Juditi“*, 1977.; *Marulićev opis nekih prirodnih pojava u njegovim hrvatskim djelima*, 1982.; *Uz još jedno čitanje Marulićeve „Judite“*, 1988.; *O hrvatskim prijevodima De imitatione Christi, osobito o Marulićevu*, 1989.; *O Marulićevoj frazeologiji u „Juditi“*, 1990.; *Rječnik Marulićevih „Pisni razlikih“* 1993.; *Rječnik dijaloških i dramskih tekstova Marka Marulića*, 1994.; *Marko Marulić – otac hrvatskoga književnog jezika*, 2001.), sa Željkom Bujasom 1980. objavljuje *Kompjutorsku konkordanciju Marulićevih djela*, a dvadesetak godina poslije (2001.) samostalno izrađuje i tiskom objavljuje *Rječnik Marulićeve Judite*. Obuhvativši svih 17.600 pojava leksikografski ih obrađuje u 3.495 natuknica koje nadslavljavaju isto toliki broj rječničkih članaka sastavnicom kojih su i sveze riječi te frazemi. Ocjenjujući *Rječnik*, Ivo Frangeš konstatira: „Bogatstvom primjera Mogušev *Rječnik Marulićeve „Judite“* još nas je prisnije spojio sa zlatnim osnovom naše umjetničke epike, i Marulićevom riječi. U njoj se najtočnije odzrcaljuje duh vremena, duh grada i naroda u kojem je nastajala. Pa koliko je ova knjiga vokabular *Judite* (svake njezine riječi, svakog značenja), toliko je i svojevrsan mali leksikon Marulićeva univerzuma.“⁶

U više je navrata akademik Moguš pisao o Jurju Križaniću – objavio je monografiju *Križanićeva hrvatska gramatika* (1984.) te niz radova u kojima se bavi Križanićem jezikoslovcem, gramatičarom ozaljskoga jezično-književnoga kruga, njegovim naglascima, fonološkim napomenama o „hervatskoj otmini“, njegovim prinosom štokavskoj dijalektologiji, te hrvatsko-ruskim podudarnostima u *Gramatičnom izkazanju ob ruskom jeziku*.

Predmetom bavljenja akademika Moguša bili su i Ivan Mažuranić (1991. piše o leksikografskoj obradi Mažuranićeva spjeva *Smrt Smail-*

⁶ Ivo Frangeš. 2003. Milan Moguš, *Rječnik Marulićeve „Judite“*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2001, 355 str. *Colloquia Maruliana*, XII, Zagreb, 311–314.

age Čengića, 2006. o imenima u tome spjevu, s Markom Tadićem 2005. uređuje *Mažuranićev zbornik: izlaganja sa skupa u povodu svečanoga obilježavanja 200. obljetnice rođenja Ivana Mažuranića*, a 2015. isti dvojac objavljuje *Rječnik pjesama Ivana Mažuranića*) te brat mu Antun Mažuranić (1978. Moguš piše monografiju naslovljenu *Antun Mažuranić*, a iste godine objavljuje rad o njegovim dvjema gramatikama). Pavlom Ritterom Vitezovićem i njegovim djelom bavi se u nekoliko radova (predmetom su analize grafijska reforma, Vitezovićev jezik, njegova *Senjčica* i Vitezović kao jezikoslovac). Prikazom popraća pretisak Kašićeve gramatike, osvrće se na njegov rječnik te piše o jeziku Kašićeva Očenaša. I Ljudevit Gaj bio je temom Moguševih radova u kojima propituje njegovu grafijsku reformu te analizi podvrgava *Kratku osnovu*. Tu su i radovi o Grguru Senjaninu, Peri Budmaniju, Ivan Belostencu, Tomi Matiću, Matiji Smodeku, Nikoli Dešiću i dr. – sve redom važnim osobama koje su na svoj način obilježile povijest hrvatskoga jezika.

Moguš je u zasebnim radovima pisao o pojedinim spomenicima hrvatske pisane kulture (npr. o *Bašćanskoj ploči*, *Istarskome razvodu*, *Povaljskoj listini* i *Senjskome statutu*), a ispod njegova su pera izišli i sumarni prikazi, opsežne studije o hrvatskim filološkim školama 19. stoljeća, počecima hrvatskoga tiskarstva te o hrvatskim gramatikama 17. i 18. stoljeća.

Čitajući radove povijesnojezične tematike koje je potpisao akademik Milan Moguš, spoznajemo njegovu nezaobilaznost pri svakome spomenu zaslužnih proučavatelja i tumača povijesti hrvatskoga jezika, jezika za čije se ime i primjenu „u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji“ zalagao kao jedan od potpisnika *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* (1967.).

U bogatu znanstvenom opusu akademika Milana Moguša dvadesetak je radova posvećeno različitim aspektima imenske problematike. Ti su radovi objavljeni u rasponu od pola stoljeća u prestižnim domaćim i inozemnim časopisima (*Jezik*, *Radovi Slavenskoga instituta*, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, *Onomastica Jugoslavica*, *Folia onomastica Croatica*; *Onomastica Slavica Helvetica*), u zbornicima radova s onomastičkih konferencija (*Prva jugoslavenska onomastička konferencija*, *Vtora jugoslovenska onomastička*

konferencija, Četrta jugoslavanska onomastična konferenca, Zbornik Šeste jugoslovenske onomastičke konferencije) te u Akademijinoj ediciji *Ljetopis JAZU*.

U većini onomastičkih radova akademika Moguša tematizira se hrvatska toponimija – autor se u njima bavi pitanjima određivanja kronologije na osnovi toponimskoga lika (*O relativnoj kronologiji u toponimiji*, 1987.), istražuje nazive zanimanja u toponimima (*Nazivi zanimanja kao toponimi*, 1980.; *Berufsbezeichnungen als Toponyme* 1981.), piše o ojkonimima nastalim različitim tvorbenim načinima od hidronimijskih imenica i hidronima (*Hidronimijski ojkonimi*, 1981.), analizira odraz vokalizacije slaboga *šva* u apelativu *malin* na kojemu se temelje hrvatski toponimi razmješteni na čakavskome području (*Jedna južnoslavenska crta u hrvatskoj toponomastici*, 1973. – 1974), izvještava o terenskome istraživanju toponimije zasvjedočene od Stona do Ulcinja (*Toponomastička istraživanja južnog Jadrana*, 1956.) te piše o njezinim značajkama (*Toponimija u južnom dijelu jugoslavenske obale Jadrana*, 1976.; *Die Toponymie des südlichen Teiles der jugoslawischen Adriaküste*, 1978.).

Pretkazivo je Moguševo bavljenje toponimijom rodnoga Senja – u jednome radu izvještava o rezultatima terenskoga i arhivskoga istraživanja senjske toponimije (*Sakupljanje toponomastičke građe u Senju*, 1959.), a u dvama (*Pogled na današnju senjsku toponimiku*, 1959., i *Toponimika u prvim zemljišnim knjigama bivšeg senjskog kotara*, 1966.) raščlanjuje tu toponimiju iščitavajući važne jezične i izvanjezične poruke toponimskih potvrda.

Očekivan je također angažman Moguša pravopisca u rješavanju pravopisnih pitanja vezanih uz imena raznih kategorija – u časopisu *Jezik* daje odgovore na pitanja kako pisati ime podvelebitskoga Starigrada te od njega izvedenih etnika i ktetika (*Starigrad, Starigradčanin, starigradski*), kako pravilno pisati dvorječna i višerječna imena ulica i trgova (*O pisanju imena ulica i trgova*) te ime zagrebačke Osnovne škole narodnih heroja (*O pisanju imena jedne osnovne škole*).

U dvama onomastičkim radovima akademik Milan Moguš piše o antroponimima – u jednome od njih tumači postanak prezimena tipa *Pe-*

tric i Petrica (*Prezimana nalik na imena*, 1982.), a u drugome – koji po svojoj tematici pripada u nas slabo obrađivanu području literarne onomastike – donosi iscrpan popis, opis te prikaz čestotnosti 50-ak imena te od imena izvedenih pridjeva potvrđenih u Mažuranićevu spjevu *Smrt Smail-age Čengića* (*O imenima u Mažuranićevoj pjesmi Smrt Smail-age Čengića*, 2006.).

Zapisujući hrvatsku onimiju te opisujući njezine značajke, akademik se Moguš potvrđuje kao vrstan dijalektolog i znalac povijesti hrvatskoga jezika te pokazuje koliko je važno poznavanje terenskih dijalektnih i povijesnojezičnih činjenica u tumačenju postanka imena i njegova današnjega lika.

Vezano uz onomastiku, svakako treba spomenuti i važne funkcije akademika Moguša u međunarodnim i domaćim onomastičkim odborima – bio je dugogodišnji član Međunarodnoga komiteta za onomastičke znanosti u Leuvenu, predsjednik Međuakademijskoga odbora za onomastiku koji je djelovao pri Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Osim toga bio je glavni urednik triju brojeva (10, 11, 12) časopisa *Onomastica Jugoslavica* (Zagreb, 1982., 1984., 1987.), a od 1982. do 1991, kada izlazi posljednji (14.) broj toga časopisa, član je njegova Uredništva. Ime akademika Moguša upisano je u odjeljak o uredništvu u svaki od 25 za njegova života objavljenih brojeva časopisa *Folia onomastica Croatica*.

Svi Moguševi povijesnojezični i onomastički radovi, kao uostalom i svi ostali radovi iz njegove bogate bibliografije koji svjedoče o širini njegova znanstvenog interesa, pisani su prepoznatljivim moguševskim stilom, čija su značajka jasnoća, logičnost, odmjerenost, dosljednost, argumentiranost i sustavnost. Svojim radom na prikazanim dvama područjima, kao i svojom cjelokupnom znanstvenom djelatnošću i aktivnošću, akademik Moguš ostat će upisan u povijest hrvatskoga jezikoslovlja kao vrstan istraživač hrvatske jezične baštine i promicatelj njezine vrijednosti, kao znanstvenik koji je svoj život posvetio jeziku kao bitnoj sastavnici i odrednici identiteta hrvatskoga naroda.

BIBLIOGRAFIJA RADOVA AKADEMIKA MILANA MOGUŠA¹

Dr. sc. Ivana Filipović Petrović i dr. sc. Bojana Schubert

A. MONOGRAFSKE PUBLIKACIJE

1966.

Današnji senjski govor. Senj: Gradski muzej.

1971.

Fonološki razvoj hrvatskoga jezika. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

1977.

Čakavsko narječje: fonologija. Zagreb: Školska knjiga.

1977. 1979.²

(s grupom autora) *Hrvatskosrpsko-engleski džepni rječnik.* Zagreb: Langenscheidt – Mladost.

1978.

Antun Mažuranić. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta – Sveučilišna naklada Liber.

1981.

(s Vojmirom Vinjom) *Hrvatskosrpsko-francuski džepni rječnik.* Zagreb: Langenscheidt – Mladost.

1983.

(s Josipom Vončinom) „*Salo debeloga jera libo azbukoprotres*“ *Save Mrkalja. Djela JAZU* 58. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

1984.

Križanićeva hrvatska gramatika. Radovi Zavoda za slavensku filologiju 19. Zagreb: Filozofski fakultet.

1990. 1994.² 1995.³ 1996.⁴ 2000.⁵ 2002.⁶ 2003.⁷ 2004.⁸

(sa Stjepanom Babićem i Božidarom Finkom) *Hrvatski pravopis.* Zagreb: Školska knjiga.

1992.

(sa Stjepanom Babićem i dr.) *Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika. Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus, 1–60.

1993. 1995.² 2009.³

Povijest hrvatskoga književnoga jezika. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

1995.

A History of the Croatian Language: Toward a Common Standard. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

1997.

(s Nikšom Stančićem i Vlatkom Pavletićem) *Hrvatski jezik u Hrvatskom saboru – The Croatian language in the Croatian Parliament* [prev. Lelija Sočanac]. Zagreb: Narodne novine – Dom i svijet.

1999.

(s Majom Bratanić i Markom Tadićem) *Hrvatski čestotni rječnik.* Zagreb: Izdanje Zavoda za lingvistiku Filozofskoga fakulteta i Školske knjige.

2001.

Geschichte der Kroatischen Literatursprache. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
Rječnik Marulićeve Judite. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

2002.

Senjski rječnik. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Senj: Matrica hrvatska Senj.

(s Nedom Pintarić) *Poljsko-hrvatski rječnik.* Zagreb: Školska knjiga.

2005. 2007.² 2009.³ 2012.⁴

(sa Stjepanom Babićem i Sandom Ham) *Hrvatski školski pravopis.* Zagreb: Školska knjiga.

2010.

Povijesna fonologija hrvatskoga jezika. Zagreb: Školska knjiga.

(sa Stjepanom Babićem) *Hrvatski školski pravopis.* Zagreb: Školska knjiga.

2010. 2011.²

(sa Stjepanom Babićem) *Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika.* Zagreb: Školska knjiga.

2011.

Kako pročitati Baščansku ploču. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

(s Markom Tadićem) *Cesarićev rječnik.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Požega: Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požegi – Grad Požega.

B. STUDIJE, RASPRAVE I ČLANCI

1953.

Starigrad, Starigradčanin, starigradski. *Jezik* 2/1, 24–25.

1954.

O jeziku naših natpisa. *Jezik* 3/4, 107–111.

Izvještaj o istraživanju narodnih pomorskih naziva u Podgorju. *Ljetopis JAZU* 59. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 193–196.

1955.

More u djelima Vjenceslava Novaka. *Pomorstvo* 10/12, 464–466.

1956.

Riječka luka u očima iliraca. *Pomorstvo* 11/5, 32–35.

O pisanju imena ulica i trgova. *Jezik* 5/3, 79–81.

Toponomastička istraživanja južnog Jadrana. *Ljetopis JAZU* 61. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 408–409.

1957.

Narodni ribarski nazivi u dolini rijeke Neretve. *Ljetopis JAZU* 62. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 415–417.

1958.

Kranjčević i Senj. *Republika* 9, 1–2.

1959.

Sakupljanje toponomastičke građe u Senju. *Ljetopis JAZU* 63. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 450–455.

Pogled na današnju senjsku toponimiku. *Radovi Slavenskog instituta* 3, 101–112.

1960.

Čakavština u Lici. *Ljetopis JAZU* 67. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 293–295.

1964.

Iz sjevernočakavske problematike. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 6, 25–35.

Roman Jakobson: Kazanjska škola poljske lingvistike i njezino mjesto u svjetskom razvoju fonologije. *Suvremena lingvistika* 3, 29–34.

Ivšićev zbornik. *Južnoslovenski filolog* 26, 432–437.

1966.

Toponimika u prvim zemljišnim knjigama bivšeg senjskog kotara. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 2, 357–403.

O Gajevoj „Kratkoj osnovi“. *Kolo* 8-10, 254–257.

Pismo ili varijanta. *Književnost i jezik* 3, 298–300.

1967.

Formiranje hrvatskosrpskog vokalizma. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 9, 29–36.

Gubljenje poluglasa kao uzrok nekim posljedicama u hrvatskosrpskom konsonantizmu. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 9, 37–42.

Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 10, 125–142.

Formation of Serbo-Croat Consonantism. *Scando Slavica* 13, 239–250.

O navodnim štokavizmima u sjevernih čakavaca. *Filologija* 5, 75–81.

O fonemu. *Jezik* 14/4, 107–111.

Riječ dvije o Baščanskoj ploči. *Kolo* 4, 322–326.

Kako je nastao jezik? *Izbor* 10, 73–78.

O morfemu. *Jezik* 15/2, 33–37.

1968.

Jezični elementi Držićeva „Dunda Maroja“. *Umjetnost riječi* 1, 49–62.

Jezični elementi Držićeva „Dunda Maroja“. *Zbornik radova o Marinu Držiću*. Zagreb: Matica hrvatska, 267–281.

Prva razvojna faza hrvatskosrpskog konsonantizma. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 10, 123–130.

Juraj Križanić kao jezikoslovac. *Kolo* 10, 356–362.

Grgur Senjanin. *Enciklopedija Jugoslavije* 7. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 185.

Sa zaglavljem „Nade“. *Dometi* 1, 66–67.

Varijante prelaze okvire puke komunikativnosti. *Jezik* 16/1, 1–4.

1969.

(s Josipom Vončinom) Latinica u Hrvata. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 11, 61–81.

1970.

O temeljnim pojmovima suvremene lingvistike. *Pogledi i iskustva* 1, 10–15.

Lingvistika i politika. *Prosvjetni rad* 11.

Rešetarovy nazory na Držićuv jazyk. *Prace z dejin slavistiky* 1, 89–90.

1971.

O jedinstvu čakavske akcentuacije. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 12, 1–12.

Über die Einheit der čakavischen Akzentuation. *Zeitschrift für slavische Philologie* 36, 332–338.

Postoji li danas u pridjeva komparativni nastavak *-ji?* *Jezik* 19/5, 150–152.

O sastavljenom pisanju riječi. *Školske novine* 31, 7.

1972.

O proučavanju Marulićeva jezika. *Čakavska rič* 1, 95–100.

Pristup jeziku novijega čakavskoga pjesništva. *Dometi* 3-4, 64–68.

1973.

O protetskom *h*. *Jezik* 21/3, 74–78.

Vitezovićeva „Senjčica“. *Senjski zbornik* 5, 375–392.

Fonološki kriteriji za određivanje čakavskoga narječja. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 13, 23–36.

Što pokazuju Krležine dublete u „Baladama“. *Forum* 9, 376–386.

Što pokazuju Krležine dublete u „Baladama“. *Kaj* 21/8-9, 62–73.

Odnos iliraca prema kontinuitetu hrvatskoga književnog jezika. *Prilozi za VII. međunarodni kongres slavista u Varšavi*, 89–102.

Časopis o čakavštini. *Filologija* 7, 66–67.

Usput ili uz put. *Jezik* 21/1, 27–28.

1974.

Jedna južnoslavenska crta u hrvatskoj toponomastici. *Onomastica jugoslavica* 3-4, 79–81.

Rad, radnja, radionica. *Jezik* 22/3-4, 120–121.

Trogirska verzija Pelegrinovićeve „Jejupke“. *Mogućnosti* 6-7, 684–710.

Križanićevi naglasci. *Život i djelo Jurja Križanića*. Zagreb: Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu, 239–246.

Pavao Vitezović kao jezikoslovac. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole* 2/2. Zagreb: Međunarodni slavistički centar SR Hrvatske i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 73–79.

Obitelj i porodica, *Jezik* 22/5, 155–156.

Metode suvremene lingvistike u prikupljanju i obradi dijalektološkog materijala. *Posebna izdanja Instituta za jezik i književnost* 2, 101–103.

1975.

Kako su se Marulićeva djela našla u kompjutoru? *Bilten Instituta za lingvistiku* 1, 65–68.

1976.

Karnarutićevi stihovi o Piramu i Tižbi. *Čakavska rič* 1, 99–135.

Je li Marulić autor Firentinskog zbornika? *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 14, 44–60.

Toponimija u južnom dijelu jugoslavenske obale Jadrana. *Naučni skupovi* 2. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 63–69.

„Razvod istarski“ u kompjutoru. *Istra* 2, 42–49.

Napomene o Črnjinoj čakavštini. Črnja, Zvane 1976. *Bezak na toware*. Zagreb: Mladost, 129–130.

1977.

O prijelazu *-m* u *-n* u Marulićevoj „Juditi“. *Bilten Zavoda za lingvistiku* 2, 16–18.

Kompjutor – pomoć u lingvističkom istraživanju. *Prilozi za VIII. kongres jugoslavenskih slavista*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 69–74.

O nastanku kompjutorskih konkordancija i njihovoj upotrebi pri analizi teksta. *Književni jezik* 3, 5–18.

Je li Nazorova čakavska poezija kastavska? *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 15, 115–120.

1978.

O pisanju imena jedne osnovne škole. *Jezik* 26/3, 91–92.

Ni flašapromet ni bocapromet. *Jezik* 26/3, 93–94.

Kako se čitaju datumi. *Jezik* 26/4, 120–121.

Još o neujednačenosti komparativnih oblika. *Jezik* 26/4, 146–148.

O upotrebi totalnih konkordancija pri izradi rječnika. *Posebna izdanja Instituta za jezik i književnost* 4, 249–255.

O tzv. lakšem izgovoru. *XXVII seminar za strane slaviste*. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 37–47.

Pogled na današnji jurjevački govor. *Filologija* 8, 227–232.

Die Toponymie des südlichen Teiles der jugoslawischen Adriaküste. *Onoma* 22, 105–111.

Dvije gramatike Antuna Mažuranića. *Suvremena metodika nastave hrvatskoga jezika* 3, 137–142.

Pretisak Kašićeve gramatike. *Jezik* 26/1, 29.

1979.

(s grupom autora) Primjena taksonomskih algoritama na nenumeričke varijable u proučavanju lingvističke mikroevolucije. *Rasprave Zavoda za jezik* 4-5, 61–68.

Plakati kao (ljuta) godina. *Jezik* 27/3, 90–91.

1980.

Nazivi za zanimanja kao toponimi. *Vtora jugoslovenska onomastička konferencija*, 221–222. Berufsbezeichnungen als Toponyme. *Slavica Helvetica* 16, 475–482.

1981.

(s Božidarom Finkom) Karta čakavskoga narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, 49–58.

O Daničićevoj pravopisnoj koncepciji. *Zbornik o Đuri Daničiću*. Beograd: Srpska akademija nauka i umjetnosti – Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 219–225.

Hidronimijski ojkonomi. *Četrta jugoslovenska onomastička konferenca: Portorož, od 14. do 17. oktobra 1981: Zbornik referatov* [ur. Franc Jakopin]. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti i umjetnosti, 135–147.

Još o čakavsko-štokavskoj razmеди. *Odjek* 4, 19.

(sa Željkom Bujasom) O mogućnostima kompjutorske obrade dijalekatskih podataka. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, 19–22.

1982.

Čakavština Opatijskog krasa. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 17, 1–14.

Listajući kompjutorsku konkordanciju Krležinih Balada. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6, 253–256.

Akcentat glagola u ličkih čakavaca. *Makedonski jazik* XXXII-XXXIII, 527–541.

Marulićev opis nekih prirodnih pojava u njegovim hrvatskim djelima. *Zbornik radova Četvrtog simpozija iz povijesti znanosti: prirodne znanosti i njihove primjene kod Hrvata u srednjem vijeku*. Zagreb: Hrvatsko prirodoslovno društvo, 177–181.

Što je „pasja vrućina“? *Književni jezik* 2, 71–74.

Prezimeni nalik na imena. *Onomastica jugoslavica* 10, 163–164.

O osnovama *màlin-* i *màlin-*. *Naš jezik* 4-5, 248–254.

O grafemsko-morfemskim odnosima u Divkovićevim „Besjedama“. *Zbornik radova o Matiji Divkoviću*. Sarajevo: Institut za jezik i književnost, 49–54.

1983.

O pisanju fonema /l/ i /ń/ u staroj hrvatskoj latinici. *Filologija* 11, 93–98.

Hrvatsko-ruske podudarnosti u Križanićevoj Gramatici. *Croatica* 19, 91–97.

Moja posljednja o *malinu*. *Naš jezik* 1, 48–49.

Anić Vladimir. *Hrvatski biografski leksikon* 1. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 170–171.

Babić Stjepan. *Hrvatski biografski leksikon* 1. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 301.

1984.

Glagoljica kao ortografski uzorak u hrvatskoj književnosti. *Slovo* 34, 263–268.

1985.

Križanićev doprinos štokavskoj dijalektologiji. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7, 173–189.

Nacrt za rječnik čakavskog narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7, 319–336.

1986.

Križanićeve fonološke napomene o „hervatskoj otmini“. *Filologija* 14, 223–231.

Napomene o Vitezovićevu jeziku. *Zadarska revija* 2, 145–154.

Napomene o Vitezovićevu jeziku. *Senjski zbornik* 13, 161–168.

Senjanin – Gajev preteča u reformi latinice. *Usponi* 2, 47–58.

1987.

Listajući kompjutorsku konkordanciju Lucićevih djela. *Mogućnosti* 1-2, 90–98.

O vokabularu Povaljske listine. *Brački zbornik* 15, 113–117.

O načelu „piši kao što govoriš“ kod Vuka Stefanovića Karadžića. *Zbornik radova o Vuku Stefanoviću Karadžiću*. Sarajevo: Institut za jezik i književnost, 87–93.

Kompjutorska obrada jezika Gervaisove čakavštine. *Dometi* 7-9, 581–586.
Nekoliko napomena o „Stavovima o aktualnim pitanjima jezičke politike“. *Forum* 7-8, 149–153.

O relativnoj kronologiji u toponimiji. *Zbornik šeste jugoslovenske onomastičke konferencije*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 97–100.

1988.

Uz još jedno čitanje Marulićeve *Judite*. *Filologija* 16, 123–129.

Bliskost Marulićeve riječi. *Mogućnosti* 7-8, 563–566.

Nekoliko napomena o jeziku hrvatskih petrarkista. *Dani hvarskog kazališta* 14, 146–152.

Osvrt na Perkovićev rječnik. *Forum* 19, 256–264.

Senjski statut – ogledalo srednjovjekovnog Senja. *Forum* 12, 799–812.

Jezik prijevoda „Senjskoga statuta“. *Senjski zbornik* 13, 51–56.

1989.

Miloradićeve *Jačke*: primjer književnoga jezika. *Forum* 5-6, 719–726.

(s Anticom Menac) Frazeologija Gundulićeva *Osmana*. *Forum* 7-8, 192–201.

O hrvatskim prijevodima *De imitatione Christi*, osobito o Marulićevu. *Marko Marulić: Od naslidovan 'ja Isukarstova*. Split: Književni krug, 9–37.

Ivan Brabec. *Hrvatski biografski leksikon* 2. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 247.

Pero Budmani. *Hrvatski biografski leksikon* 2. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 442–443.

1990.

Marulićeve leksikografske napomene. *Festschrift für Reinhold Olesch*. Köln: Böhlau, 253–259.

O Marulićevoj frazeologiji u „Juditi“. *Wiener slavistisches Jahrbuch* 8. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 157–161.

The documentary value of microtoponyms in the history of language. *XVIIth international congress of onomastic sciences*. Helsinki: Universiti of Helsinki et. al., 97–107.

Uskočka epopeja u poeziji S. S. Kranjčevića. *Senjski zbornik* 17, 187–192.
(s Rudolfom Filipovićem) Trideset godina rada Zavoda za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. *Bilten Zavoda za lingvistiku* 5, 7–36.

1991.

Napomene o leksiku Stjepana Mihalića. *Svjetlo* 3, 16–18.

O leksikografskoj obradi Mažuranićeva spjeva „Smrt Smail-age Čengića“. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 26, 1–13.

Filološki pogledi na Kašićev „Hrvatsko-talijanski rječnik“. *Filologija* 18, 103–108.

Juraj Križanić – gramatičar ozaljskoga kruga. *Fluminensia* 1/2, 57–60.

1992.

O naglasnom sustavu čakavaca u Gackoj dolini. *Suvremena lingvistika* 34, 235–242.

1993.

Dijalektološki povratak Brseču. *Filologija* 20-21, 313–322.

Piščev rječnik. *Rječnik i društvo: zbornik radova sa znanstvenoga skupa o leksikografiji i leksikologiji*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 249–254.

Počeci hrvatskoga tiskarstva. *Intergrafika*, 93, 3–11.

O čakavskim stihovima Ljerke Car Matutinović. Car Matutinović, Ljerka, *Čakavske versade*. Crikvenica: Poglavarstvo grada Crikvenice – Ogranak Matice hrvatske Crikvenica, 9–10.

1994.

Dijalektološki zapis o Jardasovoj Kastavštini. Jardas, Ivo. *Kastavština: građa o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru*. Rijeka: Kulturno-prosvjetno društvo I. Matetić Ronjgov, 9–28.

1995.

(s Josipom Vončinom) O molitveniku „Raj duše“ Nikole Dešića. *Hortulus animae: (stoye rechi Ray dusse)* [Nikola Dešić]. Rijeka: Franjevački samostan Trsat – Grad Rijeka – Naklada Benja, 5–84.

O problemima naše povijesne dijalektologije. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 9, 11–23.

Ivšićeve napomene o Prohaskinu izdanju Mažuranićeva spjeva „Smrt Smail-age Čengića“. *Makedonski jazik* XL-XLI, 357–371.

Miroslav Kovačević pjesnik. *Uspori* 11, 3–4.

1996.

O početku visokoškolske nastave hrvatskog jezika. *Jezik* 44/4, 121–129.

Ivan Belostenec – član ozaljskoga književnoga kruga. *Lepoglavski zbornik*. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 7–11.

Starčevići pogledi na hrvatski jezik. *Forum* 5/6, 510–520.

O govoru Ivana Kukuljevića Sakcinskoga na hrvatskom jeziku u Hrvatskom saboru. *Hercigonjin zbornik*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo (Croatica: prinosi proučavanju hrvatske književnosti 36/42-43-44), 281–289.

Čakavci s Krbave. *Suvremena lingvistika* 41-42, 451–456.

1997.

Bašćanska ploča u našoj znanstvenoj literaturi. *Zvonimir kralj hrvatski: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 75–90.

1998.

O hrvatskom čestotnom rječniku. *Filologija* 30-31, 71–88.

Pristup jeziku Katančićeva prijevoda „Svetoga pisma“. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 32, 155–159.

(s Anticom Menac) Frazemi u Šulekovu „Rječniku znanstvenoga nazivlja“. *Zbornik o Bogoslavu Šuleku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 95–101.

O Jaićevu prijevodu „Naslidovanja Isukerstova“. *Jaićev zbornik*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest u Slavonskom Brodu – Franjevački samostan u Slavonskom Brodu, 84–89.

Tomo Matić i Akademija. *Tomo Matić: književni povjesničar i filolog*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 9–37.

Matija Smodek – prvi profesor hrvatskog jezika na najvišem učilištu u Hrvatskoj. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 10-11, 443–453.

2000.

Hrvatski rani tisak. *Hrvatska i Europa 2. Srednji vijek i renesansa (XIII-XVI. stoljeće)*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 483–493.

Bilješke o novljanskom govoru. *Novljanski zbornik* 4, 18–28.

Filološki pogled na starohrvatske pravne spomenike. *Novljanski zbornik* 4, 65–75.

O otpisu pape Inocenta IV. senjskomu biskupu Filipu. *Riječki filološki dani* 3. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 235–242.

Prigodno slovo o Marulićevu *Naslidovan'ju*. *Mogućnosti* 4-6, 1–8.

Božidar Finka (1925.-1999.). *Vjesnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 9/1-2, 156–162.

2001.

Marko Marulić – otac hrvatskoga književnog jezika. *Forum* 4-6, 439–445.

Hrvatska akademija Marku Maruliću dvornim poklonom. *Forum* 1-3, 5–7.

2002.

Hrvatska akademija Marku Maruliću dvornim poklonom. *Vjesnik HAZU* 1-2, 31–33.

Marko Marulić – otac hrvatskoga književnoga jezika (O tropletu Marulićeva hrvatskoga jezika). *Colloquia Maruliana* XI, 17–20.

Gajeva grafijska reforma prema Vitezovićevoj. *Forum* 10-12, 1197–1201.

2003.

Hrvatske gramatike XVII. i XVIII. stoljeća. *Hrvatska i Europa 3. Barok i prosvjetiteljstvo (XVII-XVIII. stoljeće)*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 473–483.

2004.

O Kurelčevu prijepisu Marulićeve *Judite*. *Prošlost obvezuje: povijesni korijeni Gospićko-senjske biskupije: zbornik biskupa Mile Bogovića*. Rijeka: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 405–415.

Što zapravo znači naslov Kačićeva glavnoga djela. *Forum* 10-12, 1201–1206.
Zahvala *Jeziku*. *Jezik* 51/1, 15.

2005.

Josip Juraj Strossmayer. *Forum* 4-6, 369–377.

Marko Marulić – otac hrvatskoga književnoga jezika / Marko Marulić – The Father of The Croatian Literary Language. *Zbornik radova o Marku Maruliću = Collected Papers on Marko Marulić: u povodu 550. obljetnice rođenja i 500. obljetnice njegove Judite: 1450. - 1501. - 2001*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 7–20

Hvala Ti, sveti oče! *Croatia Christiana* 56, 263–265.

Akademiku Dragutinu Tadijanoviću u čast. *Forum* 10-12, 1101–1102.

Les premieres impressions du livre Croate. *La Croatie et l'Europe* 2. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 443–451.

2006.

Klasik organske kemije. *Spomenica posvećena Vladimiru Prelogu*, 7–9.

O imenima u Mažuranićevoj pjesmi *Smrt Smail-age Čengića*. *Folia onomastica croatica*, 12-13, 387–396.

Životna staza Nikole Tesle. *Spomenica posvećena Nikoli Tesli (1856.-2006.) počasnom članu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u povodu 150. obljetnice rođenja*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 7–15.

2007.

Napomene o hrvatskom jeziku u Bohorićevoj gramatici. *U službi jezika: zbornik u čast Ivi Lukežić*. Rijeka: Filozofski fakultet, 25–32.

Što zapravo znači naslov Kačićeva glavnoga djela. *Fra Andrija Kačić Miošić i kultura njegova doba: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 191–195.

U spomen Dragutinu Tadijanoviću. *Forum* 7-9, 631–638.

U spomen Vlatku Pavletiću. *Forum* 10-12, 1043–1044.

2008.

Život i djelo J. J. Strossmayera. *Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera: zbornik radova*. Osijek: Filozofski fakultet, 11–23.

Marulićev jezični troplet. *Babićev zbornik: o 80. obljetnici života: rasprave i članci s jezikoslovnog znanstvenog skupa*. Slavonski Brod: Matica hrvatska, 247–252.

Značenje Deklaracije u povijesti hrvatskoga jezika. *Republika* 2, 72–77.

Između Mainza i Senja. *Senjski zbornik* 35, 5–10.

2009.

Borba hrvatskih filoloških škola u XIX. stoljeću, *Hrvatska i Europa 4. Moderna hrvatska kultura od preporoda do moderne (XIX. stoljeće)*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 337–349.

Moj profesor Mate Hraste. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 15, 19–25.

O jeziku Kašićeva Očenaša. *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjega: zbornik radova u čast. prof. dr. sc. Peri Aračiću prigodom 65. obljetnice života*. Đakovo: Katolički bogoslovni fakultet – Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 469–475.

Djelovanje Andrije Štampara u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 5–7.

Andrija Štampar. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* 1, 130–131.

Položaj hrvatskoga jezika. *Jezik* 56/3, 82–84.

2010.

Još o Rešetarovim razmišljanjima o jeziku Marina Držića. *Marin Držić 1508.-2008. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 383–387.

Filološki pogled na Očenaš. *Sprache und Leben der frühmittelalterlichen Slaven*. Band 10, 127–137.

Proslov Miji Mirkoviću – Mati Baloti. *Mijo Mirković: 1898. - 1963. Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 7–9.

Kako pročitati Baščansku ploču. *Senjski zbornik* 37, 33–44.

Franjo Petriš / Franciscus Patricius. *Franjo Petriš*. Spomenica / memoriale: otkrivanje spomen-ploče, Crkva San Onofrio, Rim, 7. veljače 2008. / ina-

ugurazione della lapide, Chiesa di Sant' Onofrio al Gianicolo, Roma, 7 febbraio 2008. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 29–37.

2011.

Znalac pisanoga jezika. Josip Vončina. 18.IX.1932.-18.X.2010. In memoriam. *Filologija* 55, 219–224.

2013.

Senjski zbornik Ante Glavičića. *Senjski zbornik* 40, 13–18.

O jezikoslovnim spoznajama iz Kurelčeva Kempenca. *Od indoeuropeistike do kroatistike: zbornik u čast Daliboru Brozoviću*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 375–382.

2015.

Pričest u Smail-agi. *Senjski zbornik* 41, 271–276.

C. UREDNIČKI I PRIREĐIVAČKI RADOVI

1959.

Jarac Živoderac. Zagreb: Naša djeca.

1976. (14), 1977. (15), 1978. (16)

Radovi Zavoda za slavensku filologiju.

1980. – 1991. (A/25 – A/36; B/16 – B/27)

Bulletin scientifique. Conseil des academies des sciences de la RSF de Yougoslavie.

1981. (5), 1985. (7), 1995. (9), 1999. (11), 2003. (12), 2007. (13), 2008. (14)

Hrvatski dijalektološki zbornik.

1982. (10), 1984. (11)

Onomastica jugoslavica.

1983. (1), 1989. (2), 1998. (4), 2002. (5), 2005. (6), 2009. (6)

Hrvatski biografski leksikon.

1987. (7), 1988. (8, 9), 1989. (10), 1990. (11, 12)

(s Josipom Hammom i Josipom Vončinom) *Julije Benešić: Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića.* Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

1988.

Stari pisci hrvatski (41).

1992. (95), 1993. (96), 1994. (97), 1995. (98), 1996. (99), 1997. (100), 1998. (101)

Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

1991.

(s Lujom Margetićem) *Zakon trsatski.* Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

1994.

(s Anicom Nazor) *Senjski glagoljski Misal 1494*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

1996.

135 godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

1998.

Senjski glagoljaški krug 1248.–1508. : zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu 21. i 22. studenog 1994. godine u povodu 500. obljetnice senjskoga glagoljskoga misala iz 1494. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

(s Lovrom Županovićem) *Cithara octochorda*, svezak 1 i 2. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za crkvenu glazbu Albe Vidaković KBF – Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika.

Zbornik o Bogoslavu Šuleku: zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Zagrebu od 23. do 24. studenoga 1995. godine u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

2000.

Problemi sjevernoga Jadrana, svezak 7. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Rijeka: Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci.

2001.

140 godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: 1861.–2001. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

2013.

(s Anjom Nikolić-Hoyt i Josipom Vončinom) *Benešićev Rječnik hrvatskoga književnoga jezika: od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 13, S – spužvast*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

2015.

(s Markom Tadićem) *Mažuranićev zbornik: izlaganja sa skupa u povodu svečanoga obilježavanja 200. obljetnice rođenja Ivana Mažuranića*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

2017.

(s Anjom Nikolić-Hoyt) *Benešićev Rječnik hrvatskoga književnoga jezika: od preporoda do I.*

G. Kovačića, sv. 14, *spužvica – švrljuga*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

D. PRIJEVODI

1963.

Bohdan Czeszko: Suncokret. *Telegram*, 25. siječnja.

1964.

Jaroslaw Iwaszkiewicz: Jazavac. *15 dana* 1-2, 56–57.

Maksymilian Siemiński: O karakteru znanstvenih istraživanja u oblasti prosvjećivanja odraslih. *Obrazovanje odraslih* 9-10, 93–99.

1965.

Ivan Sviták i Milan Prucha: Marksizam i problem čovjeka. *Praxis* 4-5, 731–735.

1966.

(s Borisom Hutincem) Leopold Tyrmand: *Opaki*. Zagreb: Naprijed.

Anatol Stern: Tendencije. *Telegram*, 24. lipnja.

Slavomir Mrožek: Svadba u Atomicama. *Telegram*, 24. lipnja.

1967.

Zygmunt Stoberski: Recepcija Krležine proze u Poljskoj. *Republika* 6, 231–236.

E. KONKORDANCIJE

1976.

(sa Željkom Bujasom) *Kompjutorska konkordancija Razvoda istarskoga*. Zagreb: Institut za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta.

1980.

(sa Željkom Bujasom) *Kompjutorska konkordancija Marulićevih djela*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta.

1981.

(sa Željkom Bujasom) *Kompjutorska konkordancija Karnarutićevih djela*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta.

1982.

(sa Željkom Bujasom) *Kompjutorska konkordancija „Balada Petrice Kerempuha” Miroslava Krleža*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta; Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku.

F. KNJIGE U PRIPREMI

(s Markom Tadićem) *Rječnik pjesama Ivana Mažuranića*.

(s Markom Tadićem) *Rječnici Kranjčevićevih pjesama. 1. knjiga: Bugarkinje*.

(s Markom Tadićem) *Rječnici Kranjčevićevih pjesama. 2. knjiga: Trzaji*.

(s Markom Tadićem) *Rječnici Kranjčevićevih pjesama. 3. knjiga: Prvi grijeh*.

(s Marinom Marinković) *Rječnik Kranjčevićevih pjesama. Razasuto stihovlje*.

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

MILAN MOGUŠ
1927. – 2017.

Nakladnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb

Za nakladnika

Akademik Dario Vretenar, glavni tajnik

Grafička urednica

Nina Ivanović

Lektorica

Maja Silov Tovernić

Naklada

200 primjeraka

Tisak

Tiskara Zelina d.d.

Zagreb, travanj 2019.

ISBN 978-953-347-259-1

9789533472591

